

اصول و فنون مشارکت

پیمان فلسفی

شهرام مقدس فریمانی

www.ketab.ir

سرشناسه	: فلسفی، پیمان، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: اصول و فنون مشارکت/ پیمان فلسفی، شهرام مقدس فریمانی؛ ویراستار علمی هادی ویسی.
مشخصات نشر	: تهران: موسسه آموزش عالی علمی- کاربردی و مهارتی جهاد کشاورزی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۹ ص: مصور، جدول، نمودار.
فروست	: انتشارات موسسه آموزش عالی علمی کاربردی و مهارتی جهاد کشاورزی؛ ۱۸۱: مدیریت برنامه ریزی و توسعه کشاورزی.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۷۰-۶۲-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: عمران روستایی -- ایران -- مشارکت شهروندان
موضوع	: Rural development -- Iran -- Citizen participation
موضوع	: عمران روستایی -- ایران -- طرح‌ها -- مشارکت شهروندان
موضوع	: Rural development projects -- Iran -- Citizen participation
شناسه افزوده	: مقدس فریمانی، شهرام
شناسه افزوده	: ویسی، هادی، ۱۳۵۶-، ویراستار
رده بندی کنگ	: HN/۶۷۰/۲/۹۸۱۳۹۶
رده بندی دیویی	: ۳۰۷/۱۴۱۷۳۰۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۰۰۱۰۷

عنوان: اصول و فنون مشارکت

مؤلفان: پیمان فلسفی، شهرام مقدس فریمانی

ناشر: مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی و مهارتی جهاد کشاورزی

ویراستار علمی: هادی ویسی

ویراستار ادبی: زهرا بهلولی

نوبت چاپ: اول

تاریخ نشر: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۰/۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۷۰-۶۲-۴

تمام حقوق اثر برای انتشارات مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی و مهارتی جهاد کشاورزی محفوظ است.

تهران: صندوق پستی ۱۷۵۷-۱۳۱۴۵ تلفن ۶۶۴۳۰۴۳۷

پایگاه اطلاع رسانی: www.itvhe.ac.ir

پست الکترونیک: Pub@itvhe.ac.ir

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار.....
فصل اول: مبانی نظری مشارکت	
۵	۱-۱ مقدمه.....
۸	۲-۱ ماهیت، اهمیت و هدف مشارکت.....
۹	۳-۱ انواع مشارکت.....
۱۰	۱-۳-۱ انواع مشارکت بر حسب چگونگی عضویت.....
۱۰	۲-۳-۱ انواع مشارکت بر حسب زمینه فعالیت.....
۱۱	۳-۳-۱ انواع مشارکت بر حسب مشارکت‌جویان.....
۱۱	۱-۳-۳-۱ مشارکت انبساطی.....
۱۱	۲-۳-۳-۱ مشارکت تحلیلی.....
۱۱	۳-۳-۳-۱ مشارکت توسعه‌یافته.....
۱۲	۴-۱ گونه‌شناسی و الگوهای مشارکت.....
۱۴	۵-۱ سطوح مشارکت.....
۱۴	۱-۵-۱ مشارکت انفعالی.....
۱۴	۲-۵-۱ اطلاع‌رسانی.....
۱۴	۳-۵-۱ مشاوره با مردم محلی.....
۱۴	۴-۵-۱ مشوق‌های مادی.....
۱۵	۵-۵-۱ مشارکت کارکردی.....
۱۵	۶-۵-۱ مشارکت تعاملی.....
۱۵	۷-۵-۱ خودبسیجی.....
۱۸	۶-۱ عوامل موثر بر مشارکت.....
۱۹	۱-۶-۱ اعتقاد به مشارکت.....
۱۹	۲-۶-۱ بعد سازمانی مشارکت و وجود نهادهای مشارکتی.....
۱۹	۳-۶-۱ فراهم نمودن اطلاعات کافی و ایجاد شبکه اطلاع‌رسانی.....
۱۹	۴-۶-۱ دسترسی به منابع فنی و اعتباری.....
۲۰	۷-۱ جایگاه مشارکت در فرآیند توسعه.....
۲۳	۸-۱ مشارکت در توسعه‌ی روستایی و کشاورزی.....

فصل دوم: اصول مشارکت

- ۱-۲ اصول مشارکت در برنامه‌های توسعه ۳۱
- ۱-۱-۲ اصول مشترک در اجرای روش‌های مشارکتی ۳۱
- ۲-۱-۲ اصول روش‌های مشارکتی ۳۵
- ۱-۲-۱-۲ ایده‌ی مشارکت ۳۵
- ۲-۲-۱-۲ نظر هرکسی به حساب می‌آید ۳۵
- ۳-۲-۱-۲ وجهه نظر یادگیری ۳۶
- ۴-۲-۱-۲ سوق دادن به سوی اقدام و تغییر ۳۶
- ۵-۲-۱-۲ یادگیری گروهی در روستا/ جامعه ۳۷
- ۶-۲-۱-۲ تجزیه و تحلیل و ارائه‌ی یافته‌ها در محل ۳۸
- ۷-۲-۱-۲ تجزیه و تحلیل گام به گام ۳۸
- ۸-۲-۱-۲ اساسی‌ترین چندی دقت ۳۸
- ۹-۲-۱-۲ سهم مردم در عین ۳۹
- ۱۰-۲-۱-۲ آگاهی خود-انتقادی ۳۹
- سوالات فصل دوم ۴۰

فصل سوم: مدیریت مشارکتی نظام‌مند

- ۱-۳ مقدمه ۴۳
- ۲-۳ مفاهیم کلی در مدیریت مشارکتی نظام‌مند ۴۴
- ۱-۲-۳ اجتماع ۴۴
- ۲-۲-۳ پروژه ۴۴
- ۳-۲ مراحل و فرایندهای مشارکت در مدیریت مشارکتی ۴۷
- ۱-۳-۳ کلیات محتوایی و اجرایی ۵۱
- ۲-۳-۳ برنامه‌ی اجرایی ۵۲
- ۴-۳ مراحل چهارگانه‌ی مدیریت مشارکتی نظام‌مند ۵۲
- سوالات فصل سوم ۵۴

فصل چهارم: تسهیل‌گری در برنامه‌های مشارکتی

- ۱-۴ مقدمه ۵۷
- ۲-۴ نقش تسهیل‌گری در توسعه‌ی مشارکتی ۵۸
- ۳-۴ ارزش‌های محوری تسهیل‌گری ۵۹
- ۴-۴ نکات عملی در تسهیل‌گری ۶۰

۶۲	۴-۵ گفتگو، چه وقت و چرا لازم است؟
۶۲	۴-۶ گفتگوی انگیزه‌آفرین
۶۲	۴-۷ هدایت فرآیند گروه
۶۳	۴-۸ انعکاس فرآیند گروه
۶۳	۴-۹ افزایش مشارکت و مذاخلة
۶۳	۴-۱۰ تسهیل‌گری پایه و توسعه‌ای: توسعه‌ی مهارت‌های حل مسئله
۶۴	۴-۱۱ تفاوت‌های آموزش و تسهیل‌گری
۶۴	۴-۱۲ ویژگی‌های عمده برای داوطلبان تسهیل‌گری

فصل پنجم: رهیافت‌ها، روش‌ها و فنون منتخب مشارکتی

۶۹	۵-۱ رهیافت‌های مشارکتی در توسعه‌ی روستایی
۷۴	۵-۲ ویژگی‌های یک PRA و چه چیزها
۷۶	۵-۳ اصول کلیدی PRA
۷۶	۵-۳-۱ مشارکت
۷۶	۵-۳-۲ کار گروهی
۷۶	۵-۳-۳ انعطاف و پذیرش دیدگاه‌ها
۷۷	۵-۳-۴ فراموشی مطلوب
۷۷	۵-۳-۵ سه‌وجهی‌سازی
۷۷	۵-۴ سازمان‌دهی ارزیابی مشارکتی روستایی
۷۸	۵-۵ ترکیب فنون
۷۹	۵-۶ اصول ارزیابی مشارکتی روستایی
۷۹	۵-۷ زمان لازم برای اجرای ارزیابی مشارکتی روستایی
۸۰	۵-۸ ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات در روش‌های مشارکتی

فصل ششم: کاربرد فنون مشارکتی

۸۵	۶-۱ مقدمه
۸۵	۶-۲ یخ‌شکن‌ها و انرژی‌زاها
۸۵	۶-۳-۱ مصاحبه‌ی دو نفره
۸۶	۶-۳-۲ معرفی از طریق اسم کوچک
۸۷	۶-۳-۳ جمع‌آوری ایده‌ها، بهبود تجزیه و تحلیل‌ها، مصاحبه، تبیین محتوا
۸۸	۶-۳ طوفان مغزی
۸۹	۶-۴ بازی خطی
۹۰	۶-۵ گوش دادن، تکرار، یادداشت‌برداری

۹۳	۶-۶ حقیقت، گمان، شایعه‌پراکنی.....
۹۴	۶-۷ ایفای نقش در خصوص مصاحبه‌های خوب و بد.....
۹۵	۶-۸ نقشه‌کشی.....
۹۶	۶-۹ نقشه ذهنی / فکری.....
۹۷	۶-۱۰ نقشه‌ی منابع.....
۹۸	۶-۱۱ نقشه‌ی تحرک (پویایی).....
۱۰۰	۶-۱۲ نقشه‌ی اجتماعی.....
۱۰۱	۶-۱۳ نقشه‌های منابع روستایی.....
۱۰۳	۶-۱۴ نمودار.....
۱۰۵	۶-۱۵ رتبه‌بندی زوجی یا ماتریس مقایسه‌ی زوجی.....
۱۰۹	۶-۱۶ ساعت‌های فعالیت روزانه.....
۱۱۰	۶-۱۷ سیر تاریخی (زیربخش روستا محیطی).....
۱۱۱	۶-۱۸ تقویم فصلی.....
۱۱۱	۶-۱۹ جدول مهارت‌های موجود در روستا.....
۱۱۲	۶-۲۰ تحلیل میدان نیرو.....
۱۱۲	۶-۲۱ رسم نمودار.....
۱۱۳	۶-۲۲ نمودار رابطه.....
۱۱۴	۶-۲۳ تقویم فصلی.....
۱۱۵	۶-۲۴ نمودار جریان.....
۱۱۷	۶-۲۵ اولویت در رتبه‌بندی.....
۱۱۷	۶-۲۶ رتبه‌بندی رجحان (مزیتی).....

فصل هفتم: ضمائم (تصویر برخی ابزار مورد نیاز در تسهیل‌گری)

۱۳۴	منابع.....
-----	------------

مشارکت در مفهوم امروزی گفت‌وگوی آزاد و شرکت فعال مردم در اداره‌ی امور جامعه است. وقتی صحبت از مشارکت می‌شود بنیادی‌ترین اندیشه زیربنایی مشارکت، اصل برابری مردم و هدف آن، هم‌فکری، همکاری و تشریک مساعی افراد در جهت بهبود و کیفیت زندگی است که در تمامی زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مطرح می‌شود. امروزه، جلب مشارکت مردمی به عنوان یکی از مهم‌ترین روش‌های پیشبرد اهداف و برنامه‌های کلان در سطح کشورها و دولت‌ها مطرح است. به نحوی که به جرأت می‌توان گفت هیچ برنامه‌ی توسعه‌ای بدون دخالت و مشارکت مردم به اهداف و نتایج مورد نظر نرسد. بدون شک این موضوع مهم و راهبرد اساسی در فرآیند توسعه، نیازمند شناخت دست‌اندرکاران برنامه‌های توسعه‌ای است؛ چه آنان که در سطح کلان به سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی می‌پردازند و چه آنان که در سطح میدانی و عملیاتی، اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های کلان را بر عهده دارند. در این راستا، پس از تدوین برنامه‌ی درسی برای دوره‌ی کاردانی تسهیل‌گری روستایی در موسسه‌ی آموزش عالی کاربردی و مهارت‌جهاد کشاورزی، نیاز به تهیه و تدوین کتب درسی مرتبط بر مبنای تئوری‌های کاربردی احساس گردید و از آنجایی که مشارکت یکی از مهم‌ترین ابزارهای موفقیت در زمینه تسهیل‌گری است و آشنایی با فنون و روش‌های سازمان‌دهی و جلب مشارکت مردم نقش مهمی در پیشبرد اهداف و برنامه‌های توسعه‌ای به ویژه در مناطق روستایی خواهد داشت. بر این اساس کتاب حاضر که اثر مشترک چند نویسنده است با بهره‌گیری از منابع و نیز تجارب میدانی سعی می‌نماید مفهومات روستایی و دانشجویان و سایر علاقه‌مندان را به مباحث تسهیل‌گری برای مدیریت دانش و بهره‌مند شدن از تمامی ظرفیت‌های موجود در یک سازمان کار و اجرای برنامه‌های ذی‌ربط توسعه‌ای راغب نماید. بر این اساس، اثر حاضر به عنوان یک کتاب کاربردی برای دانشجویان و بهره‌برداران علاقه‌مند به مهارت‌های تسهیل‌گری و سایر علاقه‌مندان به آشنایی با اصول و فنون و مهارت‌های تسهیل‌گری و جلب مشارکت مردمی، تدوین و تألیف شده است. با این امید که راهگشا و راهنمایی مناسب برای مباحث مربوط به تسهیل‌گری و مدیریت مشارکتی باشد.